

BİR FİNANSMAN KAYNAĞI OLARAK “YASTIKALTI TASARRUF” LARIN EKONOMİK SİSTEME KAZANDIRILMASI VE TÜKETİCİLERİN/BİREYLERİN YASTIKALTI EĞİLİMLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Osman ULUYOL *

ÖZET

“Yastıkaltı” (under-the-mattress savings) kavramı ile genellikle hane halkı tarafından yapılan tasarrufların finansal sistem dışında ve üretken olmayan bir şekilde saklanması anlaşılmaktadır. Bu kaynaklar genellikle altın ve benzeri kıymetli mücevherler ile çeşitli yabancı paralar ve bazen de Türk Lirası olabilmektedir. Yastıkaltı olarak ifade edilen bu birikimlerin yaklaşık tutarı 5 ile 7 bin ton altın ya da piyasa değeri olarak 160-220 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. Bir taraftan işletmelerimiz ve devletimiz finansal sorunlarla mücadele ederken ve özellikle kriz dönemlerinde birçok işletme finansman sağlamadaki sorunlar nedeniyle iflas etme tehlikesi ile karşı karşıya kalırken, bu kadar büyük finansman kaynağının atıl olarak yastık altında tutulması ekonomik açıdan oldukça büyük bir kayıptır.

Bu çalışmada yastıkaltı birikimler konusu ele alınmakta ve konu hakkında çeşitli görüşler açıklanmakta ve halkımızın konu hakkındaki yaklaşımını ortaya koymak amacıyla yapılan bir anket uygulamasının sonuçlarına yer verilmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yastıkaltı yatırımların en önemli nedenleri, sosyal güvenceden yoksunluk, gelecek kaygıları, güvensizlik ve belirsizliklerdir. Yastıkaltının önlenmesi için daha etkili önlemlerin alınması gerektiği de ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yastıkaltı Birikim, Yastıkaltı Tasarruflar, Ekonomik Sistem.

Jel Sınıflandırması: D14, O16, D12.

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Gölbaşı Meslek Yüksek Okulu

INCORPORATING “UNDER-THE- MATTRESS SAVINGS” TO THE ECONOMIC SYSTEM AS A FINANCING RESOURCE AND A STUDY AIMED AT ASSERTAINING OF THE TENDENCIES OF CONSUMERS/INDIVIDUALS IN THIS MATTER

Osman ULUYOL*

ABSTRACT

The concept of “under-the-mattress savings” refers to preserving or keeping of household savings out of the financial system in an unproductive way. These resources conclude in general gold and suchlike precious jewelry, local and foreign currency. Aproximate amount of so called “under-the-mattress savings” is estimated as 5 to 7 tons gold or as market value of 160 to 220 billion dolars. On the one hand corporations and state fight against financial problems and especially in crises times many businesses go bankruptcy, on the other hand such a big financial resource is being kept under the mattress which is a big lost from economical perspective.

In this paper “under-the-mattress savings” is examined, different views are explained, and the conclusions of a survey, carried out with the aim of revealing the attitudes of our people on this topic, are presented. According to the conclusions of this study the most important reasons of “under-the-mattress savings” are lack of social security, future anxiety, insecurity and doubtfulness. To prevention “under-the-mattress savings” the more effective measures should be taken.

Keywords: *Savings Under Mattress, Under-the-Mattress Savings, Economical System.*

Jel Classification: *D14, O16, D12.*

* Asst.Prof., Adiyaman University, Vocational School of Gölbaşı

1.GİRİŞ

Yastıkaltı ekonomisi toplumumuzun bir gerçeği olup bize özgü bir ekonomi anlayışı olarak değerlendirilmektedir. Birdsall ve diğerleri (1996)'ne göre hanehalkı, ihtiyat saikiyle mücevher ya da kıymetli metal gibi çeşitli likit varlıklar satın almayı tercih edebilir. Örneğin, kadınlarımız altın bilezik takmaya ve evin gizli köşelerinde, hemen bulunamayacak yerlerde nakit birikimini saklamaya büyük önem vermektedir. Bunun amacı kötü günlere karşı önceden hazırlıklı olmaktır. İnsanların karşılıklarına çıkması olası bazı beklenmedik sorunlarını çözmek için hazırlıklı olması aslında doğal bir davranış olarak görünmektedir. Bireysel açıdan bakıldığında bir sorun görülmeden bu davranış bir ekonominin tamamı dikkate alındığında finansal kaynak sıkıntısının yaşandığı bir ekonomide oldukça büyük bir birikimin atıl olarak tutulması açısından önemli sorunlar teşkil edebilir. Bu tür tasarrufların boyutunun yüksek tutarlara ulaşması durumunda, finansal kaynak sorunları yaşanmakta, devletin ve özel kesimin finansman ihtiyacı karşılanamamaktadır. Dolayısıyla kaynakların kullanımında etkinlik sağlanamamaktadır. Kaynakların kullanımında etkinlik, “ekonomideki sınırlı kaynakların toplumsal faydayı en üst düzeyde sağlayacak biçimde yönlendirilerek mal ve hizmet üretimi yapılması” ya da “mevcut üretim araçlarının en rasyonel biçimde ve en geniş ölçekte toplumsal ihtiyaçları karşılayacak düzeyde kullanılması” (Özsoylu, 1996: 105; Anıl, 1982: 13) şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı yastıkaltı tasarruflar konusunda halkımızın eğilimlerini tespit ederek yine halkımızın bu eğilimlerinden ve konu hakkındaki görüşlerinden hareket ederek yastıkaltı birikimlerin üretken bir şekilde kullanılmak üzere ekonomik sisteme kazandırılması konusunda değerlendirmeler yapmaktır.

2. Kavramsal Çerçeve ve Yastıkaltı Tasarrufların Önemi

Yastıkaltı kavramı ile bu çalışmada ifade edilen bireylerin gelirlerinin harcamalardan sonraki kısmını resmi finansal sistem dışında ve genellikle verimsiz yöntemlerle saklamaları ifade edilmektedir. Kayıtdışı, gölge, illegal ekonomi gibi kavramlarla ilgili gibi görünmesine rağmen aslında bu kavramlardan oldukça farklı özelliklere sahip bir olgudur. Yastıkaltı tasarruflar ya da birikimler bir ekonomik faaliyet olmaması özelliği ile kayıtdışı ekonomiden, yasalara aykırılık özelliği taşımaması özelliği ile de illegal ekonomik faaliyetlerden ayrılır. Ancak finansal/ekonomik sistemin dışında olması nedeniyle kayıtdışı özelliği göstermekle birlikte kayıtdışı ekonomide olduğu gibi bir üretim faaliyeti içermemektedir. Yastıkaltı birikimler ile ilgili bir araştırma yaparken bu çalışmada vurgulanmak istenen asıl nokta bu birikimlerin ekonomik sisteme kazandırılarak daha verimli değerlendirilmesi, makro ve mikro açıdan daha iyi değerlendirilebileceği düşüncesidir.

Bu çalışmada aslında işletmelerin finansman ihtiyacının karşılanmasında yastıkaltı tasarrufların katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Çünkü işletmelerimizin özellikle de KOBİ olarak ifade edilen küçük ve orta büyüklükteki işletmelerimizin önemli sorunlarından birisi finansman ihtiyacının karşılanmasıdır. Yastıkaltı birikimlerin ekonomik etkilerinin tartışılması bu makalenin kapsamı dışında tutulmuş ve bu nedenle konunun iktisat teorileri açısından tartışılmasına girilmemiştir.

Yastıkaltı tasarruf yapma alışkanlığı geçmişten beri kültürümüzün bir parçası olmuştur. Gelecek konusundaki endişeler ya da gelecekte karşılaşılabilecek önemli bir ihtiyacın giderilmesi için bir kenara para konulması alışkanlığı vardır. Yastıkaltı “sakla samanı gelir zamanı”, “ak akçe kara gün içindir” gibi atasözlerimizin bir gereği olarak geçmişe dayanan bir alışkanlığımızdır. Yastıkaltı tasarruf kültürünün göçebe bir yaşam tarzına sahip olan atalarımızdan kaynaklanmış ve halen devam eden bir geleneğe dönüşmüş olabileceği de ifade edilmektedir.

Ekonomik sistemin sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi için paraya ve paranın sürekli olarak dolaşımında olmasına ihtiyaç vardır. Çünkü canlı bir organizmanın yaşamını devam ettirebilmesi için nasıl kana ihtiyacı varsa ekonomik sistemin de belli düzeyde dolaşımında bulunan bir para miktarına ihtiyacı vardır. Paranın bir kısmı ekonomi dışına itilip yastıkaltına saklanırsa dolaşımdaki paranın yetersizliğinde finansman sorunları başlar ve ekonomik problemlere dönüşebilir. Ekonomik durgunluk şeklinde yaşanan krizlerin aşılabilmesi için, örneğin ABD’de harcamaların artırılması ve ekonomik sistemin normale döndürülmesi amacıyla devletin şirketlere ve halka yaptığı parasal yardımların tutarı oldukça büyük olup bu tutarlar trilyon dolarlarla ifade edilmektedir (Gürsoy, 2009: 222). Halk ihtiyat amacıyla kenara para koymanın yanı sıra getirilerin yeterince tatmin edici olması halinde bireysel yatırımlar da yapabilmektedir (McKinnon, 1973; Schultz: 1964). Yatırıma dönüşmeyip atıl olarak tutulan yastıkaltı birikimler özellikle kriz dönemlerinde önemli bir işlev görerek krizden daha kolay çıkılması konusunda yardımcı olabilir. TBMM tarafından çıkartılan ve yastıkaltı tasarrufları finansal sisteme çekmeyi amaçlayan 5811 sayılı “*Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkındaki Kanun*” ve özel sektör tarafından kurulan İstanbul Altın Rafinerisi gibi çalışmalar bu konuda atılan olumlu adımlar olarak nitelendirilebilir (Resmi Gazete, 22.11.2008).

3. Yastıkaltı Tasarrufların Başlıca Nedenleri

İnsanların birikimlerini yastıkaltı olarak tabir edilen bir yöntemle finansal sistemin dışında değerlendirmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Bunların en başında geleni çalışmamızın önceki kısmında da belirtildiği gibi kültür ve yaşam tarzı ile ilgili olabilir. Göçebe bir kültürden gelmemiz ya da diğer bazı nedenler bu olgunun doğmasında ve süreklilik kazanmasında etkili olmuş olabilir. Yastıkaltı davranışlarının bazı nedenleri aşağıda açıklanmaktadır:

3.1. İleride yaşanabilecek olası kötü günler için hazırlıklı ve ihtiyatlı olma düşüncesi: Bu düşünce tüm insanlarımızı az ya da çok bir miktar para, altın ya da benzer türden varlığı her an kullanıma hazır durumda bulundurmaya sevk etmektedir. Marangoz ve Uluyol (2010) tarafından, bireylerin ekonomik kriz dönemlerindeki harcama eğilimleri konusunda yapılan bir araştırmada da katılımcıların zaruri olmayan harcamalarını kestikleri ve kötü günler için kenara para koyma şeklinde tasarruf yaptıkları ortaya çıkmıştır.

3.2. Finansal sisteme olan güvensizlik: Gelişmekte olan ve ekonomik istikrarın hakim olmadığı ekonomilerde bireysel yatırımlar güvence altında değildir. Yatırımcı parasını bugün yatırdığı zaman yarın alıp alamayacağını bilmemektedir. Dolayısıyla para piyasalardan kaçmakta ve yastıkaltına gitmektedir. Bunun başlıca

nedeni ise hükümetin risk yönetimi konusundaki kurumsal yetersizliğidir (www.makalem.com, 01.11.2009). Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde sık sık yaşanan ekonomik krizler ekonomik istikrarın bozulmasına neden olmaktadır.

Bu konuda Türkiye’de yaşanan durum bunun en çarpıcı örneğidir. 5 Nisan Kararları’ndan önce 1994 Krizinde bazı bankaların döviz yükümlülüklerini karşılayamadıkları (Gürsoy, 2009: 126-127) için batmaları sonucu halkın bankacılık sistemine olan güveni sarsılmış ve döviz hesaplarının çözülmeye başlamasıyla halk dövizlerini yastıkaltında saklama yolunu seçerken kendisini güvence almak istemiş ancak bundan ulusal ekonomi zarar görmüştür (Altun, 2008: 97; Coşkun, 1995: 67). Bir başka örnek ise Türk halkının bir zamanlar “off shore” olarak bilinen yüksek faiz göstergeli, her an iflas ederek ortadan kaybolabilecek sınır ötesi bankacılık oyunlarını yaşayarak tecrübe etmiş, ancak gerçeği öğrendiğinde iş isten geçmiş paralarını çoktan kaybetmişlerdir. Yaşanan bu olumsuzluklar yatırımcılarımızın mağdur olmalarına ve büyük güçlüklerle yaptıkları tasarrufların kaybedilmesine neden olmuştur. Daha eskilere gidersek, Türk halkının bir bankerler tecrübesi yaşadığını görürüz (Apak ve Ayaç, 2009: s. 111). 1982 yılında yaşanan banker krizinde yüksek kazanç beklentisiyle paralarını bankerlere yatıran tasarruf sahipleri bir gün şaşkınlıkla bankerleri yerinde bulamamış (Erdoğan, 2002: 125) ve bu olaylardan edindiği tecrübeler sonucunda yastıkaltının bir güvence olduğu sonucuna varmıştır.

Tasarrufların verimsiz bir şekilde yastıkaltına gitmesi sadece bizim sorunumuz değildir. Çin ve Rusya gibi ülkelerde de bireysel tasarrufların finansal sistemde değerlendirilmesi konusunda güven sorunları vardır. Çin’in önde gelen ekonomistleri trilyonları bulan yastıkaltı paraları sisteme kazandırmanın yollarını aramaktadırlar. Çin köylüleri arasında bankalara olan güvensizlik çağlar öncesine dayanan bir olgudur. Son yıllarda refah artışı ile birlikte bankacılık sistemi dışına akan para miktarında önemli artışlar olmaktadır. Bir taraftan çiftçilerin ürünlerinin devlet tarafından satın alınması karşılığında para dışı yöntemlerle ödemeler yapılması, diğer taraftan da Çin vatandaşlarının paralarını bankalardan çekme isteği aslında bir yastıkaltı tasarruflar savaşıdır. Ford Foundation’ın başkanı Mc Gurc’a göre resmi kredi kurumlarının dışındaki para miktarı tutarını tespit etmek oldukça zor olmakla birlikte, bu tutarın oldukça büyük olduğu tahmin edilmektedir (Lao Xi Sisci, 1996). İslam Kalkınma Örgütü (İKÖ) üyesi ülkelerde de tasarrufların, sermaye yatırımlarının temel kaynağı olarak yeterince finansal sisteme aktarılamadığı ifade edilmektedir (IC Outlook, 2008).

3.3. Yaşanan ekonomik krizler: Ekonomik krizler bireylerin gelecek ile ilgili kaygılarını artırdığı için harcamaların azaltılmasına ve ihtiyat nedeniyle daha fazla nakit bulundurmamak istemelerine yol açmaktadır. Krizlerin neden olduğu bu korku ve panik nedeniyle iç tüketim hızla azalmakta ve normal şartlarda harcanacak olan gelirlerin yastıkaltında saklanmasına yol açmaktadır.

3.4. Yatırım Araçlarının Yetersizliği: Mevduat yatırım araçları genellikle faize dayalı olduğundan inancı gereği faiz geliri almak istemeyen vatandaşlar da parasını altın olarak yastıkaltında tutabilmektedirler (Eren, 2008: 276-277; Akalın, 2001; 240-242). Bu konu kanaatimizce yastıkaltının boyutlarının büyüklüğünde önemli bir katkıya sahiptir.

3.5. *Tasarrufların yatırım yapacak kadar büyük olmaması*: Küçük miktarlardaki para ya da altın tek başına bir yatırım yapmaya yetmeyebilir ya da uygun bir yatırım aracı bulunamayabilir. Ama çok sayıda insanın elinde bulunan bu küçük miktarlar bir araya geldiğinde oldukça büyük finansman kaynağı oluşturabilirler.

3.6. *Bankaların İşlem Maliyetleri ve Faiz Seviyesi*: Bireylerin tasarruflarını bankacılık sisteminde tutmak istemeleri halinde de bazı sorunlar çıkabilir. Örneğin, bankalara para yatırılması, çekilmesi konusundaki problemler, bankaların verdiği faiz tutarları, vadeli paranın çekilmek istenildiği durumlarda o güne kadar işlemiş faizleri almaktan mahrum kalınması, faiz gelirlerinden kesilen vergi ve fonlar gibi faktörlerin de tasarrufların yastıkaltına gitmesinde etkisi olabilir.

4. Araştırmanın Metodu ve Amacı

Araştırma teorik ve uygulama olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Yastıkaltı birikimler şirketlerin ve devletin finansman ihtiyacını karşılamada kullanılmayan kaynaklardır. Yastıkaltı birikimler konusunda halkımızın düşüncelerini almak ve yastıkaltı birikimlerin ekonomiye kazandırılmasına yönelik öneriler geliştirmek amacıyla anket yöntemi ile bireylerin yastıkaltı ile ilgili görüş, düşünce ve davranışları hakkında bilgi toplanmaya çalışılmıştır.

Yastıkaltı finansman kaynakları hakkında öncelikle literatür araştırması yapılmış, ancak bazı güncel haber, yorum gibi yazıların dışında bu konuda yapılmış bilimsel bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı yastıkaltı yatırımlar konusunda bireylerin düşünce, davranış ve eğilimlerini araştırmak ve vatandaşları yastıkaltı birikim yapmaya zorlayan nedenleri ortaya koyarak yastıkaltının ekonomiye kazandırılması için öneriler geliştirmektir.

Araştırmanın ana kütlesini Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde yüksek öğrenim gören yaklaşık 3000 öğrencinin aileleri oluşturmaktadır. Anket formları tesadüfi olarak seçilmiş 850 kişiye dağıtılmış ve 2008-2009 yaz döneminde aileleri tarafından doldurulmaları istenmiştir. Geri dönen 820 anketten eksik ve hatalı doldurulanlar iptal edildikten sonra kalan 791 anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri yaklaşık 50 ilden geldiğinden anketi oluşturan ana kütle geniş bir alanı kapsadığını dolayısıyla anket sonuçlarının genelleştirilmesinin mümkün olduğu sonucu çıkarılabilir. Ayrıca 791 kişilik örneklem 3000 kişilik bir fakülte öğrencisine oranlandığında % 26 bulunmakta ve buna göre örnek hacminin ana kütle temsil ettiği söylenebilir.

Anket formu yastıkaltı birikimlerle ilgili 12 sorudan oluşmaktadır. Halkımızın yastıkaltı ile ilgili görüşlerini, eğilimlerini, beklentilerini ve bu konudaki davranışlarını, yastıkaltı birikimleri finansal sisteme kazandırmak için alınması gereken önlemler ve beklentileri ortaya çıkarmak amacıyla yönelik sorulardan oluşmaktadır. Anket soruları, 1. Kesinlikle katılıyorum, 2. Katılıyorum, 3. Fikrim yok, 4. Katılmıyorum, 5. Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 5’li Likert Ölçeği ile ölçülmüştür. Anketlerle elde edilen veriler istatistiksel paket programları ile analiz edilmiştir.

5. Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

Bu kısımda önce araştırmaya katılanların demografik özellikleri tablo halinde sunulmakta, daha sonra anket sorularının güvenilirlik analizine ve sonra da yastıkaltı birikimler konusunda istatistiksel analizlere yer verilmektedir.

5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri Hakkında Bilgiler

Örnekleme oluşturan 791 kişiden aylık gelir ile ilgili soruya cevap veren toplam 775 kişinin % 44,7 sinin aylık geliri 1.000 TL nin altında, % 34’ünün gelir düzeyi ise 1000-2000 TL arasındadır. Gelir düzeyi 2.000 TL’nin üzerinde olan aile sayısının oranı % 11,7’dir. Örnek kapsamındaki ailelerdeki birey sayısı 3 ve altında olanların oranı % 6,5, 4 kişi olanlar % 39,5, 5 kişi olanlar % 27,1, 6 ve daha fazla olanlar da % 18,7’dir. Anket sorularına verilen cevaplara göre aile reislerinin % 21,8’i serbest çalışmakta, % 15,4’ü işçi, % 14,9’u memur ve % 40,1’i de diğer meslek gruplarındadır. Bu meslekler yönetici, ev hanımı, öğrenci vs. dir. Bu veriler Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Ailenizin ortalama aylık geliri	n	%
600 YTL'nin altında	89	10,5
601-1000 YTL arası	291	34,2
1001-2000 YTL arası	289	34,0
2001-3000 YTL arası	74	8,7
3001 YTL ve üzeri	32	3,0
Toplam	775	91,2
Aileniz kaç kişiden oluşuyor?		
3 kişiden az	55	6,5
4 kişi	336	39,5
5 kişi	230	27,1
6 kişi ve daha fazla	159	18,7
Toplam	780	91,9
Meslek		
Serbest	185	21,8
İşçi	131	15,4
Memur	127	14,9
Diğer	341	40,1
Toplam	784	92,2

5.2. Katılımcıların Yastıkaltı Birikimler Hakkındaki Görüşlerine Ait Bilgiler

Ankete katılan 791 kişinin yastıkaltı birikimler konusunda sorulan 12 soruya verdikleri cevap sayıları ile cevapların yüzdelik oranları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Yastıkaltı Birikimler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bilgiler

Değ	1		2		3		4		5		Art. Ort.	Sıra
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1	245	31	270	34,1	140	17,7	73	9,2	43	5,4	2,22	2
2	166	21	339	42,9	162	20,5	71	9	33	4,2	2,31	4
3	58	7,3	187	23,6	342	43,2	120	15,2	55	7	2,9	11
4	78	9,9	228	28,8	323	40,8	89	11,3	43	5,4	2,73	9
5	80	10,1	234	29,6	342	43,2	79	10	26	3,3	2,65	8
6	158	20	302	38,2	182	23	90	11,4	31	3,9	2,39	5
7	176	22,3	351	44,4	156	19,7	52	6,6	27	3,4	2,24	3
8	73	9,2	203	25,7	345	43,6	94	11,9	45	5,7	2,78	10
9	120	15,2	294	37,2	244	30,8	73	9,2	32	4	2,48	7
10	125	15,8	305	38,6	232	29,3	61	7,7	37	4,7	2,45	6
11	84	10,6	201	25,4	241	30,5	148	18,7	88	11,1	2,94	12
12	291	36,8	253	32	135	17,1	53	6,7	32	4	2,06	1

1-Kesinlikle Katılıyorum; 2- Katılıyorum; 3 –Fikrim Yok; 4- Katılmıyorum; 5- Kesinlikle Katılmıyorum

Değişkenler

1. İnsanların sosyal güvence altına alınması yastıkaltı önler.
2. Yastıkaltı olarak tabir edilen birikimlerin banka hesabında tutulması yararlıdır.
3. Türkiye’de uygulanan altın bankacılığı bu ihtiyacı karşılayacak düzeydedir.
4. Kuyumculuk sektörünün sermaye ihtiyacını karşılamak için yastıkaltı birikimler bir çözüm olabilir.
5. İstanbul Altın Borsasında altın alım ve satımı yapmak ekonomik açıdan yararlıdır.
6. Yastıkaltı birikimlerin yatırıma ve üretime yönlendirilmesi ekonomik krizleri önemli ölçüde önleyebilir.

7. Yastıkaltı birikimlerin bankaya yatırılması ekonomik krizler için tek başına bir çözüm değildir.
8. Altın karşılığı kağıt verilmesi halinde tasarruf sahipleri bu uygulamayı benimserler.
9. Bankalarda mevduatların altın olarak da kabul edilmesi yararlı bir yatırım seçeneği oluşturur.
10. Altın yatırımları için bankaların daha sık kullanılması yastıkaltı birikimleri ekonomiye daha fazla kazandırabilir.
11. Hükümetlerin yastıkaltı birikimleri ekonomiye kazandırmak için yaptığı çalışmalar olumludur.
12. Hükümetler yastıkaltı birikimleri ekonomiye kazandırmak için daha etkili önlemler almalıdır.

Tablo 2’de, katılımcıların “yastıkaltı birikimler konusundaki görüşleri” ne ilişkin veriler yer almaktadır. Bu veriler incelendiğinde ağırlıklı olarak önem verilen konu “hükümetler yastıkaltı birikimlerini ekonomiye kazandırmak için daha etkili önlemler almalıdır” olmuştur. Buradan anlaşılan tasarruf sahiplerinin yastıkaltı birikimlerini finansal sisteme sokmak için yeterli güvene sahip olmadıklarıdır. Hükümetin de son zamanlarda özellikle üzerinde durduğu varlık barışı yasasıyla yastıkaltı birikimlerini ekonomiye kazandırma çalışmaları dikkate alındığında katılımcıların görüşlerindeki haklılık payının yüksek olduğu ve bu tür girişimlere ihtiyaç olduğu belirtilebilir. Araştırmadan elde edilen ikinci önemli sonuç bireylerin sosyal güvence altına alınmasıyla yastıkaltı birikimlerin azalacağı ve bu birikimlerin ekonomiye kazandırılacağı beklentisidir. Belirtilmesi gereken bir başka araştırma sonucu ise yastıkaltı birikimlerin bankaya yatırılmasının ekonomik krizleri önlemede tek başına yeterli olmamakla birlikte yararlı olduğunun vurgulanmasıdır. Yastıkaltı birikimlerin bankada değerlendirilmekle kalmayıp bu birikimlerin yatırıma ve üretime yönlendirilmesiyle ekonomik krizlerin önlenebileceği düşünülmektedir. Katılımcıların en az katıldıkları konu ise elde edilen veriler doğrultusunda “Türkiye’de uygulanan altın bankacılığı bu ihtiyacı karşılayacak düzeydedir”, şeklindedir. Sonuçlardan anlaşıldığı kadarıyla yastıkaltının ekonomiye kazandırılması için çalışma ve uygulamaların devam ettirilmesi gerekmektedir.

6. Güvenilirlik Analizi ve Testler

Araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulan anket formunun güvenilirliği test edilmiş ve 12 ölçekten oluşan anketin ölçek ortalaması 30,0519 ve standart sapması 6,0212 olarak hesaplanmıştır. Sonuçların genel ortalaması (Item-means) 2,5043, ortalama varyans 0,0240’dır. Tablo 3’de 12 soruya ait anketin soru-bütün korelasyon (Item-total correlation) ve alfa değerleri ile genel güvenilirlik katsayısı verilmektedir.

Güvenilirlik hesaplamalarında modelin uygunluğunu test etmek amacıyla yapılan testlere ait varyans analizine (analysis of variance) göre, ölçümler arası (between measures) farklılığın $P = 0,000$ değeri ile istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve yine $P = 0,000$ değeri ile toplanmazlık (nonadditivity) özelliğinin de uygun olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 3: Güvenilirlik Analizi Sonuçları

DEĞİŞKENLER		
1	İnsanların sosyal güvence altına alınması yastıkaltı birikimi önler	0,6972
2	Yastıkaltı tabir edilen birikimlerin banka hesabında tutulması yararlıdır.	0,6788
3	Türkiye’de uygulanan altın bankacılığı bu ihtiyacı karşılayacak düzeydedir.	0,6913
4	Kuyumculuk sektörünün sermaye ihtiyacını karşılamak için yastıkaltı birikimler bir çözüm olabilir.	0,6788
5	İstanbul altın borsasında altın alımı ve satımı yapmak ekonomik açıdan yararlıdır.	0,6803
6	Yastıkaltı birikimlerin yatırıma ve üretime yönlendirilmesi ekonomik krizleri önemli ölçüde önleyebilir.	0,6717
7	Yastıkaltı birikimlerin bankaya yatırılması ekonomik krizler için tek başına bir çözüm değildir.	0,6883
8	Altın Karşılığı kağıt verilmesi halinde tasarruf sahipleri bu uygulamayı benimserler.	0,6821
9	Bankalarda mevduatların altın olarak da kabul edilmesi yararlı bir yatırım seçeneği oluşturur.	0,6700
10	Altın yatırımları için bankaların daha sık kullanılması yastıkaltı birikimleri ekonomiye daha fazla kazandırabilir.	0,6656
11	Hükümetlerin yastıkaltı birikimleri ekonomiye kazandırmak için yaptığı çalışmalar olumludur.	0,7067
12	Hükümetler yastıkaltı birikimleri ekonomiye kazandırmak için daha etkili önlemler almalıdır.	0,6875
Genel güvenlik ortalaması (Alpha)= 0,7019		

Soru ortalamalarının eşitliğini test eden Hotelling T^2 testine göre, $P = 0,000$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç soru ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 4: Ailelerin Gelir Düzeyi İle Yastıkaltı Birikimler Arasındaki İlişki

Değiş- len	Gelir Düzeyi	N	Ortala- ma	P	Değiş- len	Gelir Düzeyi	N	Ortala- ma	P
1	600 TL nin altında	80	406,56	0,369	7	600 TL nin altında	80	387,97	0,155
	601-1000	279	383,13			601-1000	27	388,25	
	1001-2000	288	360,55			1001-2000	6	373,50	
	2001-3000	75	380,09			2001-3000	28	325,03	
	3001 ve Üzeri	33	404,50			3001 ve Üzeri	5	346,41	
	Toplam	755				Toplam	74		
						33			
						74			
						8			
2	600 TL nin altında	79	400,56	0,507	8	600 TL nin altında	79	375,87	0,982
	601-1000	279	381,85			601-1000	27	370,95	
	1001-2000	288	366,01			1001-2000	5	376,66	
	2001-3000	75	398,17			2001-3000	28	362,05	
	3001 ve Üzeri	34	351,06			3001 ve Üzeri	3	365,20	
	Toplam	755				Toplam	32		
						74			
						4			
3	600 TL nin altında	80	388,73	0,327	9	600 TL nin altında	78	393,46	0,365
	601-1000	274	353,31			601-1000	27	376,54	
	1001-2000	283	388,18			1001-2000	7	376,80	
	2001-3000	75	373,53			2001-3000	28	329,92	
	3001 ve Üzeri	34	378,10			3001 ve Üzeri	4	382,79	
	Toplam	746				Toplam	33		
						74			
						7			
4	600 TL nin altında	81	407,28	0,543	10	600 TL nin altında	78	425,42	0,002
	601-1000	273	367,18			601-1000	27	391,67	
	1001-2000	284	372,24			1001-2000	7	355,62	
	2001-3000	74	371,74			2001-3000	28	308,46	
	3001 ve Üzeri	33	346,39			3001 ve Üzeri	2	374,38	
	Toplam	745				Toplam	33		
						74			
						4			
5	600 TL nin altında	79	401,82	0,604	11	600 TL nin altında	78	345,77	0,325
	601-1000	276	376,01			601-1000	27	384,07	
	1001-2000	284	361,36			1001-2000	6	372,13	
	2001-3000	75	380,97			2001-3000	28	348,93	
	3001 ve Üzeri	32	372,14			3001 ve Üzeri	4	418,35	
	Toplam	746				Toplam	33		
						74			
						6			
6	600 TL nin altında	79	400,93	0,429	12	600 TL nin altında	78	385,24	0,472
	601-1000	276	376,39			601-1000	27	388,74	
	1001-2000	285	371,46			1001-2000	8	367,20	
	2001-3000	75	340,69			2001-3000	28	349,23	
	3001 ve Üzeri	33	398,53			3001 ve Üzeri	4	349,42	
	Toplam	748				Toplam	33		

Değişkenler: 1-12 arasındaki rakamlarla ifade edilen değişkenler Tablo 2 ve 3'te verildiği için burada tekrar açıklamaya gerek duyulmamıştır.

Ailelerin gelir düzeyleri ile anket kapsamındaki 12 değişken arasındaki ilişki araştırılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre ailelerin gelir düzeyleri ile “*Altın yatırımları için bankaların daha sık kullanılması yastıkaltı birikimleri ekonomiye daha fazla kazandırabilir*” değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gelir düzeyi ile analize tabi tutulan diğer değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

7. Sonuçlar ve Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda anket sorularıyla elde edilen veriler değerlendirilerek elde edilen sonuçlar özetle aşağıdaki biçimde ifade edilebilir.

Katılımcıların % 65'i, insanların sosyal güvence altına alınmasının yastıkaltı yatırımları azaltacağını düşünmektedirler. Buradan yastıkaltına yatırım yapılmasının en önemli nedeninin güvensizlik, belirsizlik ve gelecekte duyulan endişeler olduğu ifade edilebilir. Aynı katılımcılar % 64 oranıyla yastıkaltı birikimlerin bankaya yatırılmasının ekonomik açıdan yararlı olduğunu düşünmektedirler. Türkiye'de yapılan altın bankacılığının yani birikimlerin bankalara altın üzerinden yatırılmasının yastıkaltını önlemede yeterli olduğunu düşünenlerin oranı sadece % 31'dir. Bu konuda da bir güvensizlik olduğu belirtilebilir. Katılımcıların % 58'i yastıkaltı birikimlerin yatırıma ve üretime yönlendirilmesinin ekonomik krizleri önleyebileceği düşüncesi dikkat çekmektedir. Katılımcıların yaklaşık yarısından fazlası bu konudaki çalışmaların olumlu olduğunu düşünmektedirler. Ancak bu konuda yapılan çalışmaların yeterli olmadığını, yastıkaltı finansal kaynakların ekonomiye kazandırılması için katılımcıların % 68'i daha etkili önlemler alınması gerektiğini ifade etmektedirler.

Bu çalışmanın sonucunda yastıkaltını önleme konusunda şu öneriler sunulabilir:

- Bireylerin gelir düzeyinin yükseltilmesi,
- Sosyal güvenlik sisteminin yaygınlaştırılması,
- İnsanların gelecekle ilgili güvensizliklerini azaltacak önlemlerin alınması,
- Bireylerin yastıkaltı kaynakların ekonomik açıdan taşıdığı önemi anlamaları konusunda bilinçlendirilmesi,
- Gelir ve harcamaların kayıt altına alınması için çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin; Harcamalarda kredi kartlarının yaygınlaştırılması ve para kullanımının minimum düzeye indirilmesi.

Bu konuda araştırma yapmak isteyenler için de şu öneriler yapılabilir: Bu çalışmada örnek kapsamı geniş tutulduğu için sınırlı sayıda yapılandırılmış soru sorulmuştur. Dolayısıyla elde edilen veriler nispeten yüzeyseldir. Daha küçük bir örneklem üzerinde, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış sorulardan oluşan bir anket

uygulanması ile yapılacak daha detaylı ve derinlemesine bir araştırma ile daha farklı ve yararlı sonuçların elde edilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Güneri, (2001), Türkiye’de Piyasa Ekonomisine Geçiş Süreci ve Ekonomik Kriz, Tisk Yayınları, Ankara.
- ALTUN, Safak, (2008), Türk İşadammın Bilmesi Gereken 101 Ekonomi Hikayesi, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- ANIL, H. (1982), Kamu Maliyesi ve Kaynak Kullanımında Etkinlik, Ankara.
- APAK, Sudi ve AYTAÇ, Ayhan (2009), Küresel Krizler: Kronolojik Değerlendirme ve Analiz, Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- BIRDSALL, Nancy, PINCKNEY, Thomas C, SABOT, Richard H. (1996), “Why Low Inequality Spurs Growth: Savings And Investment By The Poor”, Working Paper 327, March 1996.
- COŞKUN, Metin (1995), Ekonomik Kriz Dönemlerinde İşletmelerde Finansal Yönetim, T.C. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- EREN, Aslan, (2008), Türkiye Ekonomisi, Ekin Basım Yayın ve Dağıtım, 2. Baskı, İstanbul.
- ERDOĞAN, Niyazi, (2002), Dünya ve Türkiye’de Finansal Krizler, (Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları-Kamu Bankaları Deneyimi), Yaklaşım Yayınları, Haziran.
- GÜRSOY, Melih (2009), Ekonomik ve Finansal Krizler: Dünü ve Bugünü, MG Yayınları, İstanbul.
- LAO XI SISCI, Francesco (1996), “China looks under the mattress for rural funds”, <http://www.gdrc.org/icm/country/china-rural.html>, *Asia Times*, 31st October 1996, Beijing, (Erişim Tarihi, 31.12.2010).
- MARANGOZ, Mehmet ve ULUYOL, Osman (2010), “Küresel Ekonomik Krizin Tüketicilerin Harcama ve Tasarruf Eğilimleri Üzerine Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir araştırma”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 45, Ocak. ss. 82-96.
- MCKINNON, Ronald L. 1973. Money and Capital in Economic Development. Washington: The Brookings Institution.
- ÖZSOYLU, Ahmet Fazıl (1996), Türkiye’de Kayıtdışı Ekonomi, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Resmi Gazete, 22 Kasım 2008 tarih 27062 sayılı.
- SCHULTZ, T.W., (1964). Transforming Traditional Agriculture. New Haven and London: Yale University Press.

- _____ (2002), "Finansal Yönetimde Güncel Gelişmeler", *activeline Active AR-ME*, Kasım, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?bWhere=true&nARTICLE_id=2020, (Erişim Tarihi: 01.11.2009).
- _____ "Saving, Investment And Expenditure Trends In The OIC Member Countries" *IC OUTLOOK* (8 May 2008), Organisation Of The Islamic Conference Statistical, Economic And Social Research And Training Centre For Islamic Countries.